

KONTROLL AV KEMIKALIER I VAROR ENLIGT REACH

– Rapport Tillsynsprojekt Leksaker

Februari 2015

MILJÖSAMVERKAN
SKÅNE

Sammanfattning

Miljösamverkan Skåne genomförde 2012-2013 projektet ”Kontroll av kemikalier i varor enligt Reach”. Huvudsyftet var att förmedla kunskap om vilka regler som enligt Reach gäller för kemikalier i varor. Detta uppnåddes genom att ett vägledningsmaterial för inspektörer togs fram och att en tillsynskampanj genomfördes mot butiker som säljer utklädningskläder för barn och mjuka plastleksaker.

Resultatet visar bland annat att många butiker har en bristfällig kunskap om lagstiftningen. En stor brist är svårigheterna att få relevant information om innehållet i varorna från leverantörerna. Genom det praktiska tillsynsprojektet blev det tydligt att det krävs ett bra samarbete mellan den kommunala tillsynen och Kemikalieinspektionens tillsyn. Den övergripande slutsatsen är att det finns ett stort behov av fortsatt och utökad tillsyn riktad mot kontroll av kemikalier i varor.

Inledning med syfte och bakgrund

Alla varor innehåller kemiska ämnen. De ingår i de material och komponenter som varorna är tillverkade av. Kemiska ämnen kan också vara tillsatta för att uppnå vissa funktioner i varorna. När ett kemiskt ämne finns i en vara kan det läcka ut vid tillverkningen, när varan används eller när den blivit till avfall. En del kemiska ämnen kan orsaka negativa effekter på människors hälsa och på miljön.

De regler som gäller för varor är inte lika omfattande som reglerna för kemiska produkter. En vara definieras enligt Reach (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier) som ett föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion. För kemiska produkter ska risk- och skyddsinformation lämnas till alla som använder produkten. När kemiska ämnen ingår i en vara finns inte samma krav på risk- och skyddsinformation.

Artikel 33 i Reach anger dock att om en vara innehåller över 0,1 viktprocent av ett särskilt farligt ämne upptaget på den så kallade kandidatförteckningen ska leverantören av varan tillhandahålla mottagaren tillräcklig information, med åtminstone ämnets namn, så att varan kan användas på ett säkert sätt. Informationen ska kostnadsfritt lämnas till konsumenter på begäran, inom 45 dagar från det att konsumenten ställt frågan.

Ämnen som tas upp i kandidatförteckningen har egenskaper som kan medföra allvarliga och bestående effekter på människors hälsa och på miljön. De kan till exempel vara cancerframkallande, hormonstörande, svårnedbrytbara, skada fortplantningsförmågan eller påverka arvsmassan. Förteckningen fylls kontinuerligt på med nya ämnen och i dagsläget finns 138 ämnen upptagna. *Artikel 67, bilaga XVII* i Reach omfattar kemikalier som har sådana egenskaper att användningen av dessa begränsats eller ibland helt förbjudits. För närvarande finns det ett trettiotal begränsningsregler som reglerar användningen av ämnen i varor. Endast ett fåtal av de ämnen som kan förekomma i varor, såsom mjuka plastleksaker och utklädningskläder, är begränsade eller förbjudna.

En stor del nyproducerade varor som används i Sverige importeras från länder utanför EU där kunskapen om ämnenas effekter på människors hälsa och på miljön ofta är låg. Informationskraven i Reach gäller även importerade varor och är därför mycket betydelsefulla.

Den 1 mars 2011 började en ny miljötillsynsförordning (2011:13) att gälla, där kommunerna får ändrat ansvar för tillsyn enligt Reach hos många verksamheter. Antalet berörda

kemikaliehanterare är mycket stort. För att lagstiftningen ska fungera effektivt krävs att kunskapsnivån är hög hos både företag och myndigheter.

Under 2012-2013 har projektet ”Kontroll av kemikalier i varor enligt Reach” genomförts inom ramen för Miljösamverkan Skåne. Tillsynsprojektet inriktade sig på information om och kontroll av de regler som finns i Reach vad gäller kemikalier i mjuka plastleksaker och utklädningskläder för barn, eftersom dessa varor ofta innehåller farliga kemikalier samtidigt som barn är en utsatt och känslig grupp.

Tidigare har Miljösamverkan Skåne genomfört projektet ”Kemikaliekontroll enligt Reach och miljönämndens tillsynsansvar” (åren 2010-2012). Tillsynsprojektet ”Kontroll av kemikalier i varor enligt Reach” ingick i Miljösamverkan Skånes verksamhetsplan för 2012-2013. Dessa projekt genomförs inom ramen för miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och etappmålen om särskilt farliga ämnen samt information om farliga ämnen i varor.

Inom Miljösamverkan Skånes tidigare projekt samt genom insatser från centrala myndigheter, har utbildningar hållits om Reach och CLP-lagstiftningarna (EU:s lagstiftning om klassificering, märkning m.m. av kemikalier). Reach- och CLP-lagstiftningarna är komplexa och det bedöms därför viktigt med fortsatt kunskapsuppbyggnad och att kompetensnivån vidmakthålls. Ett syfte med projektet var därför att fortsätta kunskapsuppbyggnaden hos alla kommuner och företag, men även att vidareförmedla de kunskaper som framkommer under tidigare projekt.

Det övergripande målet för projektet ”Kontroll av kemikalier i varor enligt Reach” var att förmedla kunskap om vilka regler som gäller kemikalier i varor enligt Reach. De primära målgrupperna var kommunernas miljöförvaltningar och Länsstyrelsen. Intressenter var detaljhandeln och andra som hanterar varor som omfattas av Reach:s regler vad gäller kemikalieinnehåll i varor.

Inom projektet har ett vägledningsmaterial med en checklista, förslag på brev för utskick till de företag som avses besökas samt en informationstext riktad till konsumenter tagits fram för att underlätta det nya tillsynsuppdraget. Projektet resulterade även i en tillsynskampanj riktad mot butiker.

Den förväntade effekten av projektet är en fortsatt kompetenshöjning hos tillsynsmyndigheterna, mer effektivt och professionellt utfört arbete samt bättre kunskap hos skånska företag om de nya reglerna.

Projektet finns presenterat på Miljösamverkan Skånes hemsida [Kemikaliekontroll enligt Reach](#)

Projektgruppen bestod av följande personer.

Sara Edlund-Fredholm, Länsstyrelsen Skåne, ordförande i arbetsgruppen

Marianne Nordenadler, Helsingborg stad

Jan Rannek, Hässleholms kommun

Malin Holmkvist, Hörby kommun

Susann Henriksson, Kristianstads kommun

Agnieszka Fedorowska, Lunds kommun/Länsstyrelsen Skåne

Anne Gröndalen, Lunds kommun

Andrea Hjärne Dalhammar, Malmö stad

Lilian Flygare-Ivarsson, Trelleborgs kommun

Patrik Karlsson, Landskrona stad

Jenny Rosell, Helsingborg stad

Metod och genomförande

Projektets avgränsningar redovisas nedan. Projektet bestod huvudsakligen av två steg, först tog projektgruppen fram ett vägledningsmaterial och sedan genomfördes en tillsynskampanj som inleddes med ett seminarium kring projektet, aktuell lagstiftning, aktuella ämnen i produktgrupperna m.m.

Avgränsningar

Utgångspunkten för att identifiera hur kommunerna och länsstyrelsen kan bidra till att minska de kemiska riskerna i vardagen har varit det handlingsprogram som Kemikalieinspektionen tagit fram om en giftfri vardag. Projektgruppen har särskilt beaktat de två områdena i rapporten som handlar om bättre information om kemikalier i varor till konsumenterna samt ökad varutillsyn och bättre kontroll av farliga ämnen i varor. Under 2014 genomförde Kemikalieinspektionen i samverkan med cirka 110 kommuner ett nationellt tillsynsprojekt med inriktning mot Reach och varor avseende metaller i smycken och bijouterier. Samordning har skett med detta projekt, främst vid val av varugrupper.

För att begränsa omfattningen av projektet avgränsades projektet till att inte omfatta leksaker som innehåller elektriska och elektroniska komponenter, d.v.s. produkter som omfattas av det s.k. RoHS-direktivet och den svenska följdlagstiftningen KIFS 2008:2.

Detta projekt riktar sig till detaljhandeln med inriktning på informationsplikten enligt artikel 33 och begränsningar enligt artikel 67 i Reach, och mer specifikt leksaksbutiker eller andra som saluför leksaker.

Projektet fokuserade på produktgrupperna utklädningskläder för barn och mjuka plastleksaker. Dessa leksaker säljs i allt från stora varuhus och leksaksaffärer till små butiker vilket gör att alla kommuner, stora som små, har kunnat medverka i projektet. Motivet till val av varugrupp var bland annat att barn är särskilt känsliga för påverkan av kemikalier. Små barn kan inte skilja på farligt och ofarligt och utforskar sin omgivning genom att smaka och suga på saker. Barn har också tunn och ömtålig hud, andas snabbare och äter och dricker mycket i förhållande till sin vikt. Barn kan påverkas, främst via huden, av de kemikalier utklädningskläder kan innehålla.

Textilierna kan innehålla kemikalier som motverkar mögel vid transport och förvaring, som färgar textilier eller används som flamskyddsmedel. I plasttryck på kläder kan det också finnas mjukgörande ämnen. Dessa hälsofarliga ämnen exponeras barn för, i synnerhet om textilierna inte tvättas före användning. Mjuka plastleksaker kan innehålla skadliga mjukgörare som ftalater vilka kan tas upp av huden vid beröring men även oralt om de stoppas i munnen. Ftalaterna DEHP, DBP och BBP kan skada fortplantningsförmågan. Dessa är sedan år 2007 förbjudna i leksaker och barnavårdsartiklar i en halt över 0,1 procent. Ftalaterna DINP, DIDP och DNOP är förbjudna i leksaker och barnavårdsartiklar som kan stoppas i munnen. Plaster kan även innehålla flamskyddsmedel.

Valet av varugrupp motiveras ytterligare av att arbetsgruppen bedömer att detaljhandeln redan idag är relativt medveten om den problematik och de regleringar som finns kring kemikalier i leksaker, och att de branschorganisationer som finns på området är förhållandevis aktiva.

Projektet omfattar enbart varor för vilka kommunen har tillsynsansvaret. Kommunen har tillsyn över de varor som säljs av en aktör som inte är primärleverantör för denna vara. I de fallen har Kemikalieinspektionen tillsynsansvaret över varan, vilket inkluderar tillsynen över

artikel 33 och 67. Det innebär att vid ett och samma försäljningsställe kan det finnas varor för vilka butiken är primärleverantör och Kemikalieinspektionen har tillsynen, och varor där kommunen har motsvarande tillsynsansvar.

Vägledningsmaterial

Under 2012 togs ett vägledningsmaterial fram för tillsyn med avseende på varors innehåll av farliga kemiska ämnen i relation till verksamhetsutövarnas egenkontroll och miljöbalkens kunskapskrav.

Till vägledningmaterialet hör en sammanställningsblankett för uppföljning av utförda besök. Den finns på Miljösamverkan Skånes hemsida under projektet ”Kontroll av kemikalier i varor enligt Reach”.

I samband med kampanjen togs också ett informationsmaterial riktat till konsumenter fram. Detta är tänkt att användas exempelvis genom publicering på kommunernas hemsidor eller i informationsblad.

Tillsynskampanj

Under 2013 genomfördes tillsynskampanjen med fokus på mjuka plastleksaker och utklädningskläder för barn. I utformandet av kampanjen klargjordes kommunernas tillsynsansvar och tillsynsmöjligheter med avseende på varor.

Tillsynskampanjen inleddes den 19 mars 2013 med ett seminarium för kommunernas inspektörer. Vid seminariet presenterades vägledningsmaterial och redovisningsmöjligheter, och diskussioner fördes kring vad inspektörerna bör tänka på vid inspektionerna.

Kampanjen riktade sig mot detaljhandeln och i viss mån grossister. I vissa fall har flera butiker från samma kedja ingått i kampanjen. Merparten av de besökta butikerna tillhör dock ingen kedja eller är den enda butik i en kedja som berörs av tillsynskampanjen.

Tillsynskampanjen var i första hand ett informationsprojekt. Den framtagna checklistan användes som ett underlag vid information till verksamhetsutövaren men även som ett diskussionsunderlag vid tillsynsbesöken.

Resultat

Projektet bedöms ha lett till kunskapsutveckling hos både deltagande kommuner och tillsynsobjekt. Kunskapsutvecklingen hos kommunerna skedde till stor del genom det seminarium som hölls som en inledning till tillsynskampanjen, men också genom det vägledningsmaterial som kommunerna hade tillgängligt under kampanjen och det praktiska genomförandet av tillsynsbesöken. Kunskapsutveckling hos tillsynsobjekten har främst ägt rum genom tillsynsbesöken och genom korrespondens vid efterarbete efter besöken.

Genomförd tillsynskampanj

Totalt deltog 35 inspektörer från 18 av Skånes 33 kommuner i det inledande seminariet.

I tillsynskampanjen deltog 9 av Skånes 27 kommunala tillsynsmyndigheter med tillsyn enligt miljöbalken, varav några är miljöförbund. Detta motsvarar 13 av Skånes 33 kommuner. Totalt genomfördes 53 tillsynsbesök.

Resultaten sammanfattas i tabell 1 nedan. Några av frågorna var av sådan karaktär att statistik inte kan göras direkt på svaren. Dessa resultat redovisas istället i text efter tabellen.

Tabell 1: Statistik över resultat från tillsynskampanj

Fråga	Antal	Andel
Antal deltagande kommuner	13	39%
Genomförda inspektioner inom projektet	53	-
Butiker som tillhör en kedja	35	66%
Butiker som är fristående	18	34%
Butiker som tillhör någon branschorganisation	24	45%
Butiker som upplever att kunderna ställer miljökrav	18	34%
Kännedom om Reach-kraven gällande varor	25	47%
Kännedom om kandidatförteckningen	25	47%
Kännedom om informationsskyldigheten	32	60%
Kännedom om begränsningsreglerna	22	42%
Butiker med kemikalielista/avvecklingslista	7	13%
Nedskrivna rutiner	15	28%
Butiker med krav på specifika kemikalier gentemot leverantörer	31	58%
Stickprovskontroller med analys	18	34%
Uppfyllande av 45-dagarsgränsen på samtliga utvalda produkter	36	68%

En sammanfattning av de svar som erhöles i fritext redovisas nedan:

Leverantörer:

Ungefär hälften av butikerna uppgav att de endast har leverantörer som finns i Sverige. De flesta av de övriga uppgav att majoriteten av deras leverantörer finns i Sverige men att de även har leverantörer i andra länder. Andra länder som förekommer är både inom och utom EU. Butiker som uppgav att de endast köper från leverantörer utomlands omfattas inte av kommunernas tillsyn och har därför inte tagits med i tillsynsprojektet.

Egenkontroll

Om information begärs från kund kontaktar samtliga fristående butiker leverantören av produkten. Bland de butiker som tillhör en kedja kontaktar tre fjärdedelar sitt huvudkontor/huvudansvarig medan en fjärdedel upprättar direktkontakt med leverantören. Det bör noteras att vissa kedjor är stora nationella kedjor medan andra är mindre kedjor bestående av endast ett fåtal butiker. Någon statistik på fördelningen av detta finns inte tillgänglig i de inkomna svaren.

Kandidatämnen

Vid förfrågan om huruvida butiken har kännedom om att det finns kandidatämnen i produkterna angav 35 butiker (66 %) att det enligt avtal inte ska finnas några kandidatämnen i halter över 0,1 %. Ett fåtal butiker angav att det kan finnas kandidatämnen då det är begränsningsreglerna som styr. Övriga butiker hade inget svar alls.

Frågor från kunder

Den tredjedel av butikerna som upplever att kunderna ställer miljökrav har samtidigt angett att det dock är mycket få frågor om kemikalier och miljö och att det i huvudsak är frågor om säkerhet. Två butiker uppger att frågor om farliga ämnen i varor är vanliga, det rörde sig då om butiker som ingår i stora kedjor och som levererar produkter till förskolor och liknande.

Generella kommentarer och reflektioner kring tillsynsprojektet från kommunerna har även erhållits på annat sätt än genom ovanstående sammanställning. Dessa kommentarer och observationer redovisas nedan, utan inbördes ordning.

- Butikerna var generellt angelägna om att kunna svara på myndigheternas frågor, men saknade ofta kunskap. Deras kunskap om säkerhetsfrågor var ofta betydligt högre.
- Butikerna anser generellt att ansvaret ska ligga på leverantörerna och att de själva inte ska behöva ha särskilt mycket kunskap.
- Butikerna förlitar sig i hög grad på att leverantörerna, särskilt de stora, kontrollerar innehållet. Detta gäller framförallt för mindre butiker.
- Svar som erhöles från leverantörerna till butikerna var ofta bristfälliga, och utgjordes ofta av standardiserade svar om att produkterna uppfyller gällande lagstiftning, snarare än att svara på huruvida kandidatämnen finns eller inte. Detta är ett ofullständigt svar eftersom kandidatämnen i varorna som regel är fullt lagliga, bara det att konsumenter har rätt att få veta att de finns där.
- De butiker som ingick i kedjor och där någon centralt huvudansvarig fanns närvarande vid inspektionen hade en betydligt högre nivå av kunskap än om huvudansvarig inte närvarade. Det innebär att kunskapsnivån i den lokala affären kan vara lägre än vad som avspeglas vid tillsynstillfället. Det noterades också att kunskapsnivån kunde skilja sig mycket åt mellan olika butiker inom samma kedja. Detta sammantaget visar på vikten av fungerande rutiner inom hela organisationen.
- Merparten av de butiker som inte tillhör någon branschorganisation var fristående butiker, medan butiker tillhörande en kedja också tillhör en branschorganisation.
- Vissa butiker uppger att de har minskat sortimentet av mjuka plastleksaker på grund av ftalater.

Arbetsgruppen noterar att ett mindre antal av de 36 butiker som anges ha redovisat begärd information inte har lämnat rätt information. Till exempel inkom i flera fall information om ftalater men inte om övriga ämnen på kandidatlistan. Syftet med frågan var att endast butiker som lämnat rätt information inom rätt tid skulle ingå. Andelen som uppfyller 45-dagarsregeln är därför överskattad i statistiken som redovisas i tabell 1. Det speglar även svårigheten för både tillsynsmyndigheterna och inte minst tillsynsobjekten att veta vad regelverket efterfrågar.

Kommunerna har bara tillsyn över en bråkdel av varorna i ett stort antal butiker eftersom dessa i huvudsak har utländska leverantörer, vilket kan upplevas som ett hinder för en effektiv tillsyn.

Slutligen kan nämnas att det tillsynsseminarium som hölls den 19 mars 2013 uppmärksammades i massmedia av Helsingborgs dagblad, Kristianstadsbladet, Skånes fria tidning, P4 Kristianstads "Hallå Skåne", och SVTs Sydnytt.

Diskussion och slutsatser

Projektarbetsgruppen gör bedömningen att information till tillsynsobjekten och kunskapsutvecklingen hos inspektörerna vad gäller kraven på varor enligt Reach är det viktigaste resultatet av tillsynskampanjen, men att det är svårt att mäta detta resultat kvantitativt och statistiskt. Många av butikerna som besöktes har aldrig fått den här typen av tillsyn, vilket är en försvårande faktor. Men det är också positivt att branschen får uppleva att kraven följs upp.

Det är anmärkningsvärt att fler butiker kände till informationsplikten (60 %) än Reach-reglerna (47 %) trots att det är Reach-reglerna som utgör informationsplikten. Detta bedöms bero på att uttryck som "Reach" inte används inom branschen. Många av butikerna angavs ha bättre kännedom om Leksaksdirektivet än om Reach och uppfattar att de kemikaliebegränsningar som finns i Leksaksdirektivet är de enda som reglerar deras hantering av kemikalier.

Överlag var responsen i medierna positiv, och arbetsgruppen tolkar det som ett stort intresse hos allmänheten för problematiken kring farliga ämnen i varor.

Kunskapsnivån i butikerna

Det var väntat att bättre svar och en högre kunskapsnivå kunde erhållas från de inspektioner där någon centralt ansvarig inom en kedja närvarade. Ett intressant resultat i sammanhanget är dock att tillsynsbesök genomförts på olika butiker inom samma kedja med mycket varierande nivå på svaren. Slutsatsen som dras av detta är att kvaliteten på kedjornas rutiner inte är det enda som är avgörande. Intresset från den enskilda butiken spelar stor roll även för butiker som ingår i kedjor. Det kan också vara en effekt av vikten att man ställer frågorna till rätt person. Detta innebär också att det finns mycket att vinna på att informera kedjorna om hur de som kedja kan arbeta för att hålla sina butiker väl underrättade om vad som gäller, och hur de motiverar butikerna att hålla sig uppdaterade. Det innebär också att tillsyn är högst relevant i alla olika typer av butiker, oavsett om det rör sig om enskilda butiker eller butiker som ingår i stora kedjor.

Hantering av informationsplikten

Endast 15 % av butikerna hade skriftliga rutiner för hanteringen av informationsplikten. I de minsta butikerna – enmansfirmor eller där det endast finns någon enstaka anställd – är behovet av skriftliga rutiner kanske inte lika stort som hos större butiker, men arbetsgruppen anser att samtliga butiker ska ha nedskrivna rutiner avseende hanteringen av informationsplikten.

Inom branschen finns väl fungerande rutiner för returnering av defekta produkter. Säkerhetsdefekter är också något som branschen generellt är väldigt medveten om. De informationskanaler och den hanteringsgång – med andra ord de rutiner – som finns inom branschen när det gäller defekta produkter, borde kunna användas även för informationsflödet kring kemikalier.

Informationskanaler inom branschen

Det var oväntat att en så låg andel av butikerna var anslutna till någon branschorganisation. En noggrannare analys visar att det främst är fristående butiker som inte tillhör någon branschorganisation. Branschorganisationerna står generellt för en stor del av kunskapsspridningen om nya regler och därför utgör den höga andelen butiker som inte nås via denna kanal en potentiell brist för informationsflödet inom branschen.

Det framkom att butikerna har ett högt förtroende för sina leverantörer, särskilt de butiker som anlitar stora leverantörer. Det är i hög grad leverantören som butikerna vänder sig till när det kommer frågor om en produkt, detta gäller särskilt fristående butiker. Inom kedjor finns någon centralt ansvarig butiken vänder sig till men i nästa steg blir det likväl leverantören som bidrar med informationen.

Att butikerna förlitar sig helt på sina leverantörer utgör en väsentlig risk för informationsflödet inom branschen. Ett resultat som framkom under projektet var att även om butikerna var angelägna att kunna svara på myndighetens frågor gav leverantören ofta otillräckliga svar när butiken vände sig dit för att få information. Ett standardsvar från leverantörer var att produkterna uppfyller lagstiftningen, ett svar som dock inte är tillräckligt för att uppfylla kravet i artikel 33 i Reach. En produkt kan exempelvis innehålla mycket höga halter av kandidatämnen men ändå vara fullt laglig. Det som efterfrågades var information om huruvida kandidatämnen finns i varan, eftersom det är den information konsumenten har rätt till, och då är informationen att ”produkten uppfyller gällande lagstiftning” inte ett tillräckligt svar.

Behovet av tillsyn över leverantörerna

Eftersom butikerna förlitar sig på informationen de får från leverantörerna och leverantörerna uppenbarligen inte har tillräcklig kännedom om reglerna för information är risken att konsumenterna får felaktig information stor.

Kommunerna kan oftast inte bedriva tillsyn över leverantörerna eftersom det ligger utanför den kommunala tillsynen (även om diskussioner naturligtvis kan föras), och arbetsgruppen gör därför bedömningen att det är viktigt att Kemikalieinspektionen aktivt tillsynar leverantörerna.

Krav från kunder om innehåll av kemiska ämnen

Av de besökta butikerna upplever 34 % att kunderna ställer frågor om kemikalier och miljö samtidigt som dessa butiker anger att det är mycket få kunder som ställer frågor. Vidare uppger 66 % av butikerna att det enligt avtal inte ska finnas kandidatämnen i halter över 0,1 % i de produkter som de får levererade. Detta indikerar att branschen börjat arbeta med frågorna trots att tydlig efterfrågan från kunderna saknas. Arbetsgruppen bedömer att detta beror på myndighetskrav samt antagligen en ovilja över att få negativ publicitet p.g.a. kemikalieinnehåll i produkterna.

Eftersom projektet inte omfattade analyser av det kemiska innehållet är det inte möjligt att avgöra huruvida ovan nämnda avtal verkligen fungerar.

Av besökta butiker har 18 svarat att de utför egna stickprovskontroller med analys. Samtliga av dessa butiker tillhör större kedjor. Arbetsgruppen drar slutsatsen att dessa stickprovskontroller sannolikt utförs centralt, snarare än ute i butik. Att på butiksnivå arbeta specifikt med enskilda kemiska ämnen tycks vara ovanligt, vilket inte minst syns på att endast 7 butiker (13 %) angett att de har någon form av avvecklingslista för enskilda kemiska ämnen. Att på butiksnivå ställa krav på innehåll av enskilda kemiska ämnen förekommer tydligen ändå eftersom 58 % av butikerna angett att de gör det. De flesta av de butiker som svarat att de ställer krav avseende enskilda kemiska ämnen tillhör kedjor, men intressant är att även fyra fristående butiker ställer krav på sina leverantörer. Exakt vad kraven gick ut på efterfrågades dock aldrig inom projektet.

Butikernas inställning till myndigheternas tillsyn

Under projektet framkom det att butikerna generellt är positiva till kontroll från myndigheterna, men att de anser att det är leverantörerna som bör bära det huvudsakliga ansvaret. Tillsynsavgift var något som butikerna var ovana vid, vilket också noterats av medlemmar från arbetsgruppen vid tidigare butikstillsyn (andra butiker och andra varugrupper). Detta är inte förvånande eftersom det rör sig om företag som inte är vana vid den här typen av tillsyn.

Identifierade problemområden

- Ett problem är att tillsynen över kemiska ämnen i varor är delad mellan kommunerna och Kemikalieinspektionen. Kommunerna måste klargöra huruvida de har tillsynen för varje enskild vara som tillsynas. I många fall hade kommunerna tillsyn över en mycket liten del av sortimentet i en butik. Detta skapar en administrativ svårighet och en direkt brist inom tillsynen.
- Eftersom butikerna i hög grad förlitar sig på leverantörerna, som kommunerna inte har tillsynen över, är det viktigt att Kemikalieinspektionen bedriver en aktiv tillsyn över leverantörerna. Detta behov syns tydligt i detta projekt eftersom kommunernas tillsynsobjekt ofta hade problem att få ut rätt svar från sina leverantörer.

- Kemiska analyser bedöms vara viktiga för kontroll av det faktiska kemiska innehållet i varor. I många fall erhålls ingen dokumentation alls. I de fall dokumentation erhålls är det svårt att avgöra ifall den stämmer. I det här projektet har inga analyser alls utförts, vilket bedöms vara en brist i kontrollen. Storstadsprojektet och Kemikalieinspektionens projekt där analyser ingår har visat att man ofta hittar begränsnings- och kandidatämnen i varor.

Förslag till fortsatt arbete

Arbetsgruppen föreslår att kommunerna fortsätter göra varutillsyn med stöd av det material som tagits fram. Om andra varugrupper än leksaker och utklädningskläder ska kontrolleras behöver naturligtvis varuspecifik kunskap tas fram men stora delar av materialet går att använda även till andra varugrupper. Framförallt kan arbetssättet användas. Arbetssättet och handläggarsstödet följer också i hög grad det material som används inom det så kallade Storstadsprojektet, vilket innebär att fortsatt användning av materialet medför en samstämd tillsyn över landet och över varugrupsgränser.

Arbetsgruppen vill också framhålla att det finns en poäng i att kommunerna utför egna kemiska analyser för att direkt kunna kontrollera huruvida verifikat som erhålls är tillförlitliga. Kommunerna har ingen rätt att begära in varuprover, men kan köpa varorna och sedan låta analysera dem. Analyser är kostsamma men ger värdefulla resultat eftersom det är det säkraste sättet att ta reda på det faktiska kemiska innehållet. Det är dock angeläget att framhålla butikernas eget ansvar att säkerställa att den information man lämnar till kunden är korrekt, vilket torde innebära kemiska analyser i vissa sammanhang.

Arbetsgruppen föreslår också att samtliga skånska kommuner deltar i Kemikalieinspektionens nationella samverkansprojekt SMYcken I Detaljhandeln 2014 (SMID), eftersom även detta projekt utgörs av tillsyn över kemikalier i varor. Detta kommer att leda till ytterligare kunskapsutveckling hos kommunerna, och ger dessutom direkt en inblick i en annan varukategori. I SMID kommer det dessutom att ingå en möjlighet för kommunerna att få analyser bekostade av Kemikalieinspektionen.

Bilagor

Bilaga 1 Checklista för kontroll av kemikalier i varor

Bilaga 2 Förslag på text till konsumenter och kundfolder

Bilaga 3 Avisering av tillsynsbesök kontroll av kemikalier i varor

Bilaga 4 Viktiga definitioner

Bilaga 5 Handläggarsstöd för kontroll av kemikalier i varor enligt Reach, tillsynsprojekt leksaker

Bilaga 6 Broschyren ”Våga fråga om innehållet”

Bilaga 7 Resultatrapportering kontroll av kemikalier i varor

Miljösamverkan Skåne genomförde 2012-2013 projektet ”Kontroll av kemikalier i varor enligt Reach”. Huvudsyftet var att förmedla kunskap om vilka regler som enligt Reach gäller för kemikalier i varor. Detta uppnåddes genom att ett vägledningsmaterial för inspektörer togs fram och att en tillsynskampanj genomfördes mot butiker som säljer utklädningskläder för barn och mjuka plastleksaker.

Resultatet visar bland annat att många butiker har en bristfällig kunskap om lagstiftningen. En stor brist är svårigheterna att få relevant information om innehållet i varorna från leverantörerna. Genom det praktiska tillsynsprojektet blev det tydligt att det krävs ett bra samarbete mellan den kommunala tillsynen och Kemikalieinspektionens tillsyn. Den övergripande slutsatsen är att det finns ett stort behov av fortsatt och utökad tillsyn riktad mot kontroll av kemikalier i varor.

Miljösamverkan Skåne är ett samarbete mellan Länsstyrelsen Skåne, Kommunförbundet Skåne, Arbets- och Miljömedicin vid Region Skåne och Skånes kommuner. En huvuduppgift är att effektivisera tillsynen inom miljö- och hälsoskyddsområdet samt inom livsmedelstillsynen.

www.miljosamverkanskane.se

Länsstyrelsen Skåne

205 15 Malmö
Besöksadress: Kungsgatan 13, Malmö
Tel 010-224 10 00 vx
Fax 010-224 11 00
www.lansstyrelsen.se/skane

Kommunförbundet Skåne

Box 53
221 00 Lund
Besöksadress: Porfyrvägen 8, Lund
Tel: 0728-85 47 00
Fax: 046-719930
www.kfsk.se

Skånes kommuner

MILJÖSAMVERKAN
SKÅNE